

Marek Wrzeński  
Zespół Szkół Budownictwa nr 1  
w Poznaniu

## KSZTAŁTOWANIE KOMPETENCJI SPOŁECZNYCH UCZNIA ŚREDNIEJ SZKOŁY ZAWODOWEJ

### Wstęp

Kształtowanie kompetencji społecznych u uczniów średnich szkół zawodowych zdaje się w obecnych czasach priorytetem działań edukacyjnych. Rynek pracy wyraźnie wskazuje potrzebę podjęcia działań w tym zakresie. Absolwent szkoły, który chce poprawnie funkcjonować społecznie oraz zawodowo, wymaga odpowiedniego przygotowania w wymiarze kompetencyjnym. Celem artykułu jest zwrócenie uwagi na potrzebę kształtowania kompetencji społecznych uczniów w taki sposób, by sprostać oczekiwaniom współczesnego, dynamicznie zmieniającego się i coraz częściej wielokulturowego środowiska pracy. Dokonując wyboru ścieżki kształtowania kompetencji społecznych uczniów, autor rekomenduje jako punkt wyjścia przyjęcie paradygmatu zrównoważonego rozwoju, uznaje bowiem to podejście za prymarne wobec innych, współczesnych odniesień teoretycznych.

### 1. Kompetencje uczniów – istota i znaczenie

W literaturze podmiotu definiuje się kompetencje różnorodnie, choć w każdej z nich powtarza się udział trzech podstawowych składników. Kompetencje uznać można zatem za zestawienie trzech głównych składowych, do których zalicza się wiedzę, umiejętności oraz odpowiedzialność<sup>1</sup>. Najnowszy *Słownik języka polskiego* definiuje kompetencje jako zakres pełnomocnictw i uprawnień, zakres działania organu władzy bądź jednostki organizacyjnej oraz jako zakres czyjejś wiedzy, odpowiedzialności i umiejętności<sup>2</sup>. Kompetencje stanowią przedmiot zainteresowań wielu dyscyplin naukowych. Szczególnie ważne miejsce zajmują w szeroko ujętej pedagogice. Często bywają definiowane jako pewna cecha jednostki, która

---

<sup>1</sup> *Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, Warszawa 1994, s. 977.

<sup>2</sup> *Słownik języka polskiego*, red. L. Drabik, A. Kubiak-Sokół, E. Sobol, Warszawa 2005, s. 348.

przejawia się na wiele sposobów, na przykład w działaniu czy w określonych efektach działania, takich jak sprawne wykonanie zadania, osiągnięcie zamierzonego celu<sup>3</sup>. Próba pogodzenia różnych punktów widzenia podjęta została w *Słowniku nowych terminów w praktyce szkolnej*, w którym kompetencję zdefiniowano jako „zakres wiedzy, umiejętności i odpowiedzialności; zakres pełnomocnictw i uprawnień do działania. Kompetencja jest (potencjalną) umiejętnością, ujawniającą się w chwili wykonywania danego zadania lub predyspozycją do jego wykonania”<sup>4</sup>. Według Wincentego Okonia kompetencja traktowana jest jako „zdolność do osobistej samorealizacji; kompetencja jest podstawowym warunkiem wychowania; jako zdolność do określonych obszarów zadań, kompetencja jest uważana jako rezultat procesu uczenia się”<sup>5</sup>.

Jednak zgodnie z aktualnymi rozstrzygnięciami terminologicznymi w literaturze przedmiotu coraz powszechniej definiuje się kompetencje poprzez ich komponenty, wśród których najczęściej wymienia się: wiedzę, umiejętności i postawy. Właśnie przez ten pryzmat kompetencje zostały opisane przez Komisję Europejską jako „połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji”<sup>6</sup>. Uwzględniając istotność i zakres tego zagadnienia, można stwierdzić, że szczególnie ważne są te kompetencje, których ukształtowanie przynosi korzyści w sferze życia osobistego czy zawodowego, jak również jest korzystne dla społeczeństwa. Literatura określa tego rodzaju kompetencje mianem kluczowych. Komisja Europejska kompetencje kluczowe definiuje jako „coś ważnego i korzystnego dla jednostki i społeczeństwa – coś, co umożliwia jednostce pomyślnie integrować się z różnymi grupami społecznymi, przy jednoczesnym zachowaniu niezależności i umiejętności sprawnego działania zarówno w znanym, jak i nieznanym otoczeniu”<sup>7</sup>. Z kolei w słowniku PRK (Polskiej Ramy Kwalifikacji) kompetencje społeczne zostały opisane jako „zdolności kształtowania własnego rozwoju oraz autonomicznego i odpowiedzialnego uczestniczenia w życiu zawodowym i społecznym, z uwzględnieniem etycznego kontekstu własnego postępowania”<sup>8</sup>. W niniejszym artykule przyjęto tę właśnie definicję kompetencji społecznych.

Kompetencje społeczne stają się w dzisiejszych czasach coraz istotniejsze, co znajduje odzwierciedlenie nie tylko w obserwowanej rzeczywistości społecznej, lecz także w stosownych odnośnie tej problematyki dokumentach. Poprzednie rozporządzenie Ministerstwa Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 roku, dotyczące kształcenia zawodowego na szcze-

<sup>3</sup> D. Turek, A. Wojtczuk-Turek, *Kompetencje transferowalne. Przegląd definicji, modeli i stanowisk teoretycznych*, [w:] *Kompetencje transferowalne. Diagnoza, kształtowanie, zarządzanie*, red. S. Konarski, D. Turek, Warszawa 2010, s. 14.

<sup>4</sup> E. Goźlińska, *Słownik nowych terminów w praktyce szkolnej*, Warszawa 1997.

<sup>5</sup> W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 1998, s. 174.

<sup>6</sup> Komisja Europejska, *Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie. Europejskie ramy odniesienia*, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich 2007, [http:// https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/broch\\_pl.pdf](http://https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/broch_pl.pdf) [6.05.2018], s. 6.

<sup>7</sup> Ibidem.

<sup>8</sup> Ibidem.

blu średnim, wskazywało na dziesięć kompetencji personalnych i społecznych (KPS). Zobowiązywało ono pedagogów do działania mającego na celu ukształtowanie u ucznia kompetencji, których posiadanie spowoduje, że ten:

- przestrzega zasad kultury oraz etyki;
- jest kreatywny i konsekwentny w realizacji zadań;
- przewiduje skutki podejmowanych działań;
- jest otwarty na zmiany;
- potrafi radzić sobie ze stresem;
- aktualizuje wiedzę i doskonali umiejętności zawodowe;
- przestrzega tajemnicy zawodowej;
- potrafi ponosić odpowiedzialność za podejmowane działania;
- potrafi negocjować warunki porozumień;
- współpracuje w zespole<sup>9</sup>.

W najnowszym Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 roku w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach dookreślono dodatkowe kompetencje personalne i społeczne (KPS), które ujęte zostały w następujący sposób:

- [uczeń] potrafi planować działania i zarządzać czasem;
- jest komunikatywny;
- stosuje metody i techniki rozwiązywania problemów<sup>10</sup>.

Jak widać, potrzeba kształtowania kompetencji społecznych zaczyna być szerzej dostrzegana.

## 2. Zrównoważony rozwój w kontekście wyzwań społecznych

Zrównoważony rozwój to „proces mający na celu zaspokojenie aspiracji rozwojowych obecnego pokolenia, w sposób umożliwiający realizację tych samych dążeń następnym pokoleniom”<sup>11</sup>. Taka definicja, będąca dziś w powszechnym użyciu, została sformułowana w 1987 roku. Zawarta w niej wizja rozwoju uwzględnia zarówno populację ludzką, jak i świat zwierząt i roślin, ekosystemy, zasoby naturalne Ziemi: wodę, powietrze, surowce energetyczne. W sposób zintegrowany traktuje najważniejsze wyzwania stojące przed światem, takie jak walka z ubóstwem, równość płci, prawa człowieka i jego bezpieczeństwo, edukacja dla wszystkich, zdrowie, dialog międzykulturowy<sup>12</sup>. Ten ostatni jest ściśle związany

<sup>9</sup> Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. z 2012 r., poz. 184), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20120000184> [6.05.2018].

<sup>10</sup> Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20170000860> [6.05.2018].

<sup>11</sup> Polski Komitet ds. UNESCO, *UNESCO a Dekada Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju*, [w:] <http://www.unesco.pl/edukacja/dekada-edukacji-nt-zrownowazonego-rozwoju/unesco-a-zrownowazony-rozwoj/> [6.05.2018].

<sup>12</sup> Ibidem.

z kompetencjami społecznymi pozwalającymi osiągnąć założenia wytyczone przez Organizację Narodów Zjednoczonych. Samo pojęcie zrównoważonego rozwoju, zdefiniowane w raporcie Komisji Środowiska i Rozwoju ONZ *Nasza wspólna przyszłość*, dotyczy stworzenia w pełni zrównoważonego modelu życia. Wymaga to zróżnicowanych i jednocześnie zintegrowanych działań w trzech kluczowych obszarach: w obszarze wzrostu gospodarczego i równomiernego podziału korzyści, w obszarze ochrony zasobów naturalnych i środowiska oraz w obszarze rozwoju społecznego. Współczesne wyzwania cywilizacyjne korespondują szczególnie z ostatnim postulatem: na całym świecie ludzie domagają się pracy, żywności, edukacji, energii, opieki zdrowotnej, wody i systemów sanitarnych. Odpowiadając na te potrzeby, międzynarodowa społeczność musi dołożyć wszelkich starań, by nie zostało naruszone bogactwo kulturowe i społecznej różnorodności oraz by wszyscy członkowie społeczeństw mieli instrumenty pozwalające na kształtowanie własnej przyszłości<sup>13</sup>. Odwołując się do powyższego, zwraca się uwagę na konieczność posiadania odpowiednich kompetencji społecznych, które w znacznym stopniu ułatwiają osiąganie powyżej wskazanych celów.

W czerwcu 2012 roku na Konferencji Narodów Zjednoczonych w Sprawie Zrównoważonego Rozwoju (Rio+20) w Rio de Janeiro 193 państwa członkowskie Organizacji Narodów Zjednoczonych podjęły decyzję o rozpoczęciu procesu opracowania Celów Zrównoważonego Rozwoju. Trzy lata później (w listopadzie 2015 roku) osiągnęło konsensus w sprawie dokumentu końcowego nowej agendy zrównoważonego rozwoju zatytułowanej *Przekształcanie naszego świata: Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju – 2030*, która zawiera 17 celów i 169 zadań. Dokument wskazuje, że dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju konieczna jest spójność trzech kluczowych elementów: wzrostu gospodarczego, inkluzji społecznej i ochrony środowiska. Są one wzajemnie połączone i wszystkie są niezwykle istotne dla osiągnięcia dobrobytu poszczególnych osób i całych społeczeństw<sup>14</sup>. Podejście Unii Europejskiej do wdrażania agendy Organizacji Narodów Zjednoczonych na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030 wspólnie z jej państwami członkowskimi bezwzględnie wskazuje na zbieżność sposobu myślenia z powyższymi postanowieniami w sprawie potrzeby zrównoważonego rozwoju. Unia Europejska definiuje bowiem zrównoważony rozwój jako działania mające na celu zaspokajanie potrzeb obecnego pokolenia w taki sposób, aby nie uniemożliwić zaspokojenia potrzeb przyszłym pokoleniom. Opiera się to na kompleksowym podejściu łączącym kwestie gospodarcze, społeczne i środowiskowe w sposób, który zapewnia ich wzajemne wzmacnianie się<sup>15</sup>.

We wszystkich powyższych definicjach zauważyć można wspólny wątek, jakim jest czynnik społeczny – w tym aspekcie edukacja wydaje się kluczowym elementem, umożliwiającym realizację założeń koncepcji zrównoważonego rozwoju.

<sup>13</sup> Ibidem.

<sup>14</sup> *Zrównoważony rozwój i Cele Zrównoważonego Rozwoju*, <http://www.unic.un.org.pl/strony-2011-2015/zrownowazony-rozwoj-i-cele-zrownowazonego-rozwoju/2860> [6.05.2018].

<sup>15</sup> *Podejście UE do zrównoważonego rozwoju*, [https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/global-topics/sustainable-development-goals/eu-approach-sustainable-development\\_pl](https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/global-topics/sustainable-development-goals/eu-approach-sustainable-development_pl) [6.05.2018].

### 3. Kompetencje ucznia średniej szkoły zawodowej wobec paradygmatu rozwoju zrównoważonego

Realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju jest priorytetem w skali światowej. Jednak dla jej osiągnięcia niezbędne jest świadome podejście człowieka do problemu. W sukces przybywają kompetencje społeczne, a potrzeba ich kształtowania zdaje się szczególnie pożądana w aspekcie edukacyjnym. Podkreśla się, że realizacja idei rozwoju zrównoważonego wymaga syntezy trzech składowych:

1. globalnej ochrony środowiska przyrodniczego;
2. solidarności w relacjach między różnymi krajami, zwłaszcza między bogatymi i ubogimi, a także solidarności z przyszłymi pokoleniami;
3. traktowania czynników ekonomicznych, politycznych, społecznych i ekologicznych jako zależnych od siebie<sup>16</sup>.

W Unii Europejskiej uznaje się, że edukacja jest niezbędna dla rozwoju współczesnego społeczeństwa i gospodarki opartej na wiedzy. Strategia UE podkreśla rolę współpracy państw członkowskich w kształceniu i szkoleniu oraz uczenia się od siebie nawzajem. Współpraca europejska w tym zakresie zyskała impuls od czasu przyjęcia Strategii Lizbońskiej w 2000 roku, a obecnie jest kontynuowana w ramach strategii „Europa 2020”. Program nadrzędny UE koncentruje się na wzroście gospodarczym, wzroście zatrudnienia oraz poprawie spójności społecznej<sup>17</sup>. Szczególnie w realizacji tego ostatniego wątku uwidacznia się potrzeba inicjowania rozwoju kompetencji społecznych.

W marcu 2010 roku Przewodniczący Komisji Europejskiej José Manuel Barroso w komunikacie komisji *Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu* zaproponował między innymi pięć wymiernych celów Unii Europejskiej na rok 2020, które nadadzą kierunek całemu procesowi i zostaną prze-transponowane na cele krajowe. Cele te obejmują zatrudnienie, badania i innowacje, zmiany klimatu i energię, edukację oraz walkę z ubóstwem<sup>18</sup>. Uważa się, że w ramach „Inteligentnego i Zrównoważonego Rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” powinny być realizowane działania odnoszące się do trzech priorytetów. Są to:

1. rozwój inteligentny – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
2. rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;

<sup>16</sup> *Rozwój zrównoważony*, [w:] *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/rozwoj-zrownawazony;3969442.html> [6.05.2018].

<sup>17</sup> Ministerstwo Edukacji Narodowej, <https://men.gov.pl/wspolpraca-miedzynarodowa/unia-europejska/edukacja-w-ue.html> [6.05.2018].

<sup>18</sup> Komisja Europejska, *EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, [https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultstronaopisowa/5993/1/1/europa\\_2020\\_pl.pdf](https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultstronaopisowa/5993/1/1/europa_2020_pl.pdf) [6.05.2018].

3. rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

Wymienione priorytety są ze sobą wzajemnie powiązane. Dają one obraz europejskiej społecznej gospodarki rynkowej w XXI wieku<sup>19</sup>. Równoległa praca nad tymi trzema priorytetami powinna pomóc Unii i państwom członkowskim w uzyskaniu wzrostu zatrudnienia oraz zwiększeniu produktywności i spójności społecznej<sup>20</sup>. Podkreśla się tak zwany społeczny wymiar jako niezbędny do realizacji wytyczonych celów. Kompetencje społeczne są zatem wartościami, bez których trudno wprowadzać założenia w życie.

W związku z realizacją powyższych celów systematycznie przybywa w Polsce ludzi z wykształceniem średnim zawodowym. Właśnie dla nich, ze względu na coraz częściej wielokulturowe środowisko pracy, niezmiernie potrzebna jest edukacja szkolna w zakresie kompetencji społecznych. Według opracowania Regionalnej Izby Przemysłowo-Handlowej w Radomsku z 2013 roku pracodawcy nie najlepiej oceniają przygotowanie uczniów do wejścia na rynek pracy. Twierdzą, że kryteria wykształcenia nie są decydujące przy rekrutacjach, kluczowe są zaś kompetencje:

1. zawodowe (doświadczenie i wiedza praktyczna w zawodzie);
2. samoorganizacyjne (zaangażowanie, inicjatywa, kreatywność);
3. interpersonalne (na przykład umiejętność pracy w grupie, komunikatywność).

Pracodawcy uznali, że wykształcenie musi wiązać się z nabywaniem kompetencji zarówno zawodowych, jak i interpersonalnych (społecznych)<sup>21</sup>. Taka sytuacja stała się także podstawą konstatacji, że „warto, obok badań typu *foresight* (tzw. badania dalekowzroczne, zapobiegliwe), prowadzić badania diagnostyczne, identyfikujące bieżące napięcia i deficyty kompetencyjne na rynku pracy”<sup>22</sup>. Ponadto za autorami tekstu *Rozwój kapitału ludzkiego w Polsce: główne wyzwania* w raporcie *Bilans Kapitału Ludzkiego* można stwierdzić, że „wyposażenie w kompetencje ogólne stanowi najważniejszą podstawę elastycznego funkcjonowania na obecnym rynku pracy, który wymusza w wielu wypadkach konieczność przekwalifikowania się w trakcie swojej aktywności zawodowej i podejmowania pracy w zawodach pokrewnych”<sup>23</sup>.

Mając na uwadze aplikacyjny charakter procesu kształtowania kompetencji społecznych uczniów średnich szkół zawodowych oraz przyjmując w niniejszym opracowaniu ścieżkę rozumowania dedukcyjnego, na rysunku 1 zaprezentowano model lejka dla zilustrowania procesu kształtowania opisywanych kompetencji.

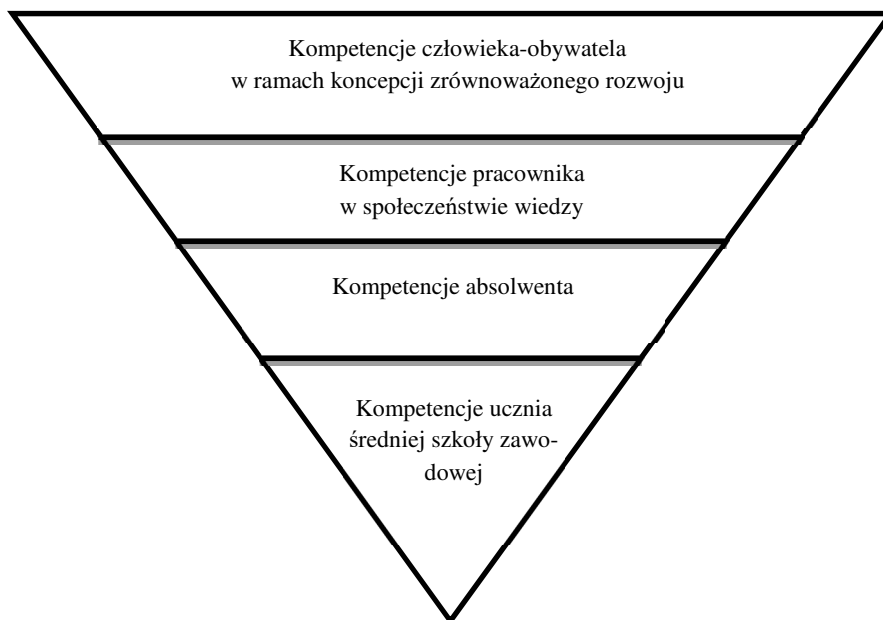
<sup>19</sup> Ibidem.

<sup>20</sup> Ministerstwo Edukacji Narodowej, op. cit.

<sup>21</sup> A. Bartkiewicz, *Oczekiwania wobec przyszłego pracownika – absolwenta szkoły zawodowej*, Radomsko 2013.

<sup>22</sup> *Raport z badań pracodawców i ofert pracy realizowanych w 2010 roku w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego”: Jakich pracowników potrzebują polscy pracodawcy?*, Kraków 2011, s. 5.

<sup>23</sup> Ibidem, s. 141.

**Rysunek 1. Kształtowanie kompetencji społecznych ucznia średniej szkoły zawodowej – od ogółu do szczegółu**

Źródło: opracowanie własne.

Średnia szkoła zawodowa ma za zadanie przygotować ucznia do czynnego udziału na rynku pracy bądź też do dalszej edukacji na szczeblu wyższym. Wobec obu zadań, szczególnie zaś wobec pierwszego z nich, kompetencje są nieodzowne w prawidłowym funkcjonowaniu w środowisku edukacyjnym (dalszy proces edukacyjny jednostki) czy też środowisku pracy (łącznie z umiejętnością jej poszukania). Posiadanie wysokich kompetencji osobistych i społecznych jest bardzo ważne dla każdej osoby, której praca wiąże się z kontaktem z innymi ludźmi, koniecznością prowadzenia interdyscyplinarnych projektów i pracą zespołową czy też obarczona jest dużą samodzielnością i odpowiedzialnością<sup>24</sup>. Z tego powodu obserwuje się dzisiaj wzrost znaczenia kompetencji osobistych i społecznych determinujących sukces organizacji oraz powodzenie jednostki na rynku pracy. Wysoki poziom kompetencji społecznych ma istotne znaczenie w przypadku przedsiębiorców i managerów<sup>25</sup>, natomiast zdolności i umiejętności komunikacyjne są istotnym elementem stanowiącym wyznacznik skuteczności pracy praktycznie w każdej profesji; ponadto przyczyniają się one do powodzenia na rozmowach kwalifikacyjnych czy też w osiągnięciu statusu zawodowego<sup>26</sup>.

<sup>24</sup> A. Matczak, *Kwestionariusz Kompetencji Społecznych KKS. Podręcznik*, Warszawa 2001.

<sup>25</sup> C. Cherniss, *Social and emotional competence in the workplace*, [w:] *The handbook of emotional intelligence*, ed. R. Bar-On, J.D.A. Parker, San Francisco 2000, s. 433–458.

<sup>26</sup> B.H. Spitzberg, W.R. Cupach, *Interpersonal skills*, [w:] *The Sage Handbook of interpersonal communications*, ed. M.L. Knapp, J.A. Dely, Thousand Oaks 2002, s. 564–611.

Kompetencje społeczne, najczęściej opisywane jako złożone umiejętności, które umożliwiają efektywne radzenie sobie w określonego typu sytuacjach społecznych<sup>27</sup>, są dziś oczekiwane przez wszystkich uczestników rynku pracy. Należy jednak zadać pytanie: czy kompetencje społeczne ucznia należy analizować tylko przez pryzmat rynku pracy?

Deficyty kompetencyjne nie dotyczą jedynie kwalifikacji technicznych, lecz coraz częściej również tak zwanych kompetencji miękkich, które związane są przede wszystkim z pracą zespołową i odnalezieniem się w określonej kulturze organizacyjnej<sup>28</sup>. Dopasowanie się do tego rodzaju wytycznych stanowi wyzwanie dla pedagogów pragnących ukształtować przyszłego obywatela, który sprosta wymaganiom narzuconym przez dynamicznie zmieniające się otoczenie. Koncepcja zrównoważonego rozwoju, który – z założenia – miał być gwarantem poprawy jakości życia ludzi i postępu gospodarczego, nie nabierze realnych kształtów bez wskazania edukacji za konieczny warunek realizacji tej koncepcji. Kształtowanie zatem kompetencji społecznych u uczniów, którzy w przyszłości zasilą rynek pracy, zdaje się ważnym, by nie powiedzieć: nadrzędnym wyzwaniem edukacyjnym. Istotne jest, by mogli uczniowie nabywać i doskonalić kompetencje społeczne ze szczególnym uwzględnieniem postaw sprzyjających satysfakcjonującemu funkcjonowaniu w relacjach indywidualnych, grupowych i międzyludzkich, co w perspektywie rozwoju osobistego przekłada się na rozwój całościowy. Kompetencje społeczne, umożliwiające rozwój świadomości osobistej i społecznej, zapewnić mogą optymalny poziom zdrowia fizycznego i psychicznego. Ponadto kompetencje te są kluczowe dla powodzenia w kontaktach interpersonalnych i w uczestnictwie w życiu w gronie rodzinnym, a także w środowisku lokalnym<sup>29</sup>. Reasumując, kompetencje społeczne nie powinny być analizowane jedynie w kontekście zatrudnialności, wspierają one bowiem szeroko pojmowany rozwój osobisty i aktywne obywatelstwo. W związku z powyższym jako punkt wyjścia zarówno dla rozważań teoretycznych, jak i badań empirycznych proponuje się przyjąć kompetencje społeczne jednostki – człowieka, obywatela – które opierają się na jednoczesnym wzbogacaniu wiedzy, kształtowaniu odpowiednich postaw i doskonaleniu praktycznych umiejętności oraz generują zdolność do efektywnego angażowania się we wszelkie działania społeczne.

## Zakończenie

Umiejętności wynikające z kompetencji osobistych i społecznych, określanych często najważniejszymi kompetencjami „przenośnymi”, są podstawą skuteczności działania na bardzo różnych stanowiskach pracy i w wielu rolach zawodowych<sup>30</sup>. Współczesny rynek oczekuje właśnie takich kompetencji od młodych pracowników mających zasilić dzisiejsze

<sup>27</sup> A. Matczak, *Kwestionariusz...*, op. cit.

<sup>28</sup> *Polska jak Niemcy: Od września przełom w szkolnictwie zawodowym?*, <http://serwis.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/882182,ksztalcenie-modulowe-polska-jak-niemcy-od-wrzesnia-przelom-w-szkolnictwie-zawodowym.html> [10.05.2018].

<sup>29</sup> E. Kempny, J. Konieczny, *Kształcenie kompetencji nauczycieli wobec wyzwań zrównoważonego rozwoju*, „Humanum. Międzynarodowe Studia Społeczno-Humanistyczne” 2017, nr 25 (2), s. 165.

<sup>30</sup> C. Cherniss, *Social and emotional...*, op. cit.



firmy. Jednak sam proces kształtowania i rozwijania kompetencji społecznych powinien zasadać się na idei przygotowania młodych ludzi do funkcjonowania w zmieniających się i szeroko rozumianych warunkach społecznych. W warunkach tych celowe jest wprowadzanie zasad zrównoważonego rozwoju w codzienne działania; w związku z tym należy podejmować aktywność edukacyjną ukierunkowaną na: wiedzę; wartości; kształcenie kompetencji społecznych, potrzeb poznawczych oraz rozwój krytycznego myślenia, aby uczeń stał się aktywnym działaczem społeczności lokalnej, która realizuje cele globalne. Należy zarazem przyjąć, że punktem wyjścia do prowadzenia świadomych i celowych ludzkich działań jest wiedza rozumiana jako ogół wiarygodnych informacji<sup>31</sup>.

Współczesne społeczeństwa przechodzą wielowymiarową zmianę, która sprawia, że należy szczególną uwagę poświęcić rozwijaniu wiedzy o procesach społecznych, dynamice tych procesów oraz na budowaniu umiejętności działania w nieprzewidywalnych warunkach otoczenia zewnętrznego. Koncepcja zrównoważonego rozwoju, aktualnie wskazywana jako jedyna możliwa droga rozwoju cywilizacyjnego, stwarza niezwykle obiecujące warunki dla podmiotowego traktowania wszelkich przejawów działalności edukacyjnej. Lokowanie postrzegania kompetencji społecznych absolwentów wyłącznie w obszarze aktywności zawodowej należy więc uznać za ograniczające.

---

<sup>31</sup> A. Ćwikliński, *Aksjologia w teorii i praktyce edukacyjnej*, [w:] *Edukacja jutra. Wartości – wychowanie – kształcenie*, red. A. Kamińska i P. Oleśniewicz, Sosnowiec 2017, s. 15.

## Bibliografia

- Bartkiewicz A., *Oczekiwania wobec przyszłego pracownika – absolwenta szkoły zawodowej*, Radomsko 2013.
- Cherniss C., *Social and emotional competence in the workplace*, [w:] *The handbook of emotional intelligence*, ed. R. Bar-On, J.D.A. Parker, San Francisco 2000.
- Ćwikliński A., *Aksjologia w teorii i praktyce edukacyjnej*, [w:] *Edukacja jutra. Wartości – wychowanie – kształcenie*, red. A. Kamińska i P. Oleśniewicz, Sosnowiec 2017.
- Goźlińska E., *Słownik nowych terminów w praktyce szkolnej*, Warszawa 1997.
- Kempny E., Konieczny J., *Kształcenie kompetencji nauczycieli wobec wyzwań zrównoważonego rozwoju*, „Humanum. Międzynarodowe Studia Społeczno-Humanistyczne” 2017, nr 25 (2).
- Komisja Europejska, *EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, [https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultstronaopisowa/5993/1/1/europa\\_2020\\_pl.pdf](https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultstronaopisowa/5993/1/1/europa_2020_pl.pdf) [6.05.2018].
- Komisja Europejska, *Kompetencje kluczowe w uczeniu się przez całe życie. Europejskie ramy odniesienia*, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich 2007, [https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/broch\\_pl.pdf](https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/broch_pl.pdf) [6.05.2018].
- Matczak A., *Kwestionariusz Kompetencji Społecznych KKS. Podręcznik*, Warszawa 2001. Ministerstwo Edukacji Narodowej, <https://men.gov.pl/wspolpraca-miedzynarodowa/unia-europejska/edukacja-w-ue.html> [6.05.2018].
- Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 1998.
- Podejście UE do zrównoważonego rozwoju*, [https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/global-topics/sustainable-development-goals/eu-approach-sustainable-development\\_pl](https://ec.europa.eu/info/strategy/international-strategies/global-topics/sustainable-development-goals/eu-approach-sustainable-development_pl) [6.05.2018].
- Polska jak Niemcy: Od września przełom w szkolnictwie zawodowym?*, <http://serwisy.gazetaprawna.pl/edukacja/artykuly/882182,ksztalcenie-modulowe-polska-jak-niemcy-od-wrzesnia-przelom-w-szkolnictwie-zawodowym.html> [10.05.2018].
- Polski Komitet ds. UNESCO, *UNESCO a Dekada Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju*, [w:] <http://www.unesco.pl/edukacja/dekada-edukacji-nt-zrownowazonego-rozwoju/unesco-a-zrownowazony-rozwoj/> [6.05.2018].
- Raport z badań pracodawców i ofert pracy realizowanych w 2010 roku w ramach projektu „Bilans Kapitału Ludzkiego”: Jakich pracowników potrzebują polscy pracodawcy?*, Kraków 2011.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. z 2012 r., poz. 184), <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20120000184> [6.05.2018].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20170000860> [6.05.2018].

- Rozwój zrównoważony, [w:] *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/rozwoj-zrownowazony;3969442.html> [6.05.2018].
- Słownik języka polskiego*, red. M. Szymczak, Warszawa 1994.
- Słownik języka polskiego*, red. L. Drabik, A. Kubiak-Sokół, E. Sobol, Warszawa 2005.
- Spitzberg B.H., Cupach W.R., *Interpersonal skills*, [w:] *The Sage Handbook of interpersonal communications*, ed. M.L. Knapp, J.A. Dely, Thousand Oaks 2002.
- Turek D., Wojtczuk-Turek A., *Kompetencje transferowalne. Przegląd definicji, modeli i stanowisk teoretycznych*, [w:] *Kompetencje transferowalne. Diagnoza, kształtowanie, zarządzanie*, red. S. Konarski, D. Turek, Warszawa 2010.
- Zrównoważony rozwój i Cele Zrównoważonego Rozwoju*,  
<http://www.unic.un.org.pl/strony-2011-2015/zrownowazony-rozwoj-i-cele-zrownowazonego-rozwoju/2860> [6.05.2018].

Marek Wrzesiński

### **Kształtowanie kompetencji społecznych ucznia średniej szkoły zawodowej**

W artykule omówiono zagadnienie kompetencji społecznych uczniów średnich szkół zawodowych. Deficyty kompetencyjne nie dotyczą jedynie kwalifikacji technicznych, lecz również coraz częściej tak zwanych kompetencji miękkich, które związane są przede wszystkim z pracą zespołową i odnalezieniem się w określonej kulturze organizacyjnej. Autor zwraca zatem uwagę na potrzebę kształtowania kompetencji społecznych uczniów w oparciu o paradygmat zrównoważonego rozwoju.

**Słowa kluczowe:** kompetencje społeczne; kształtowanie kompetencji; rozwój zrównoważony.

### **Shaping of social competencies of a medium of a professional vocational school**

The article discusses the issue of social competences of students of secondary vocational schools. Competency deficits do not only concern technical qualifications but more and more often the so-called soft skills, which are mainly related to team work and finding a place in a specific organizational culture. The author draws attention to the need to shape and model social competences of students based on the paradigm of sustainable development.

**Keywords:** social competencies; competency shaping; sustainable development.

*Translated by Marek Wrzesiński*